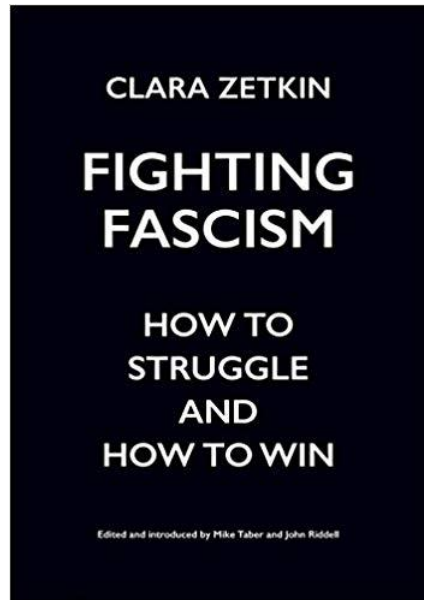

Mike Taber och John Riddell

Clara Zetkin och kampen mot fascismen

Ur *International Socialist Journal*, maj 2019

Denna artikel skrevs som inledning till en antologi med texter om kampen mot fascismen av den tyska marxisten Clara Zetkin: *Clara Zetkin – Fighting Fascism: How to Struggle and How to Win* (Haymarket Books, 2017). Se även lästipsen allra sist nedan.

Sällan har det funnits ett ord som valsat runt så mycket och samtidigt blivit så lite förstått som ordet *fascism*. För många är etiketten *fascist* bara en förolämpning som används mot särskilt motbjudande och reaktionära individer eller rörelser. Det brukar också användas som politisk beteckning av militärdiktaturer på högerkanten.

Begreppet fick ny betydelse under presidentvalskampanjen i USA 2016 då den slutlige segraren, Donald Trump, rutinmässigt jämfördes med Benito Mussolini och andra fascistledare. ”Jämförelser med fascismen är inget nytt i amerikansk politik”, hette det i en artikel i *New York Times* den 28 maj 2016, ”men med Trump har sådana jämförelser blivit vardagsmat både i USA och utomlands.”

Även om just den sortens jämförelser är överdrivna och oprecisa måste alla anklagelser om fascism granskas noggrant. De arbetande och förtryckta har alla skäl att oroa sig för en utbredd fascism och det hot mot arbetarnas och andra medborgerliga rättigheter och de massmord som kännetecknar fascismen.

Förvisso går det i någon mening att hitta likheter mellan de flesta högerinriktade rörelser och regimer, men fascismen i sig är en ytterst speciell företeelse med unika kännetecken. Att förstå fascismens karaktärsdrag och dynamik är inte bara en akademisk fråga. Det är också avgörande för att kunna bekämpa den.

Denna lilla bok med en rapport Clara Zetkin presenterade vid ett möte 1923 med ledningen för Komintern innehåller en djupgående analys av vad som då var något helt nytt på den internationella scenen.

Många läsare kommer att frapperas av klarheten och träffsäkerheten i Zetkins bedömning, som gjordes vid en tidpunkt då fascismens uppkomst fortfarande var ett mysterium för de flesta bedömare. Nära ett sekel senare har man bara att uttrycka sin respekt för att hon så tidigt kunde lägga grunden för en konsekvent marxistisk syn på fascismen och sättet att bekämpa den.

Fascismens uppkomst

Fascismens ursprung kan härledas till Italien och tiden efter första världskriget. De *Fasci Italiani di Combattimento* [fascistiska kampföreningar] som Benito Mussolini organiserade under den samhälleliga krisen 1919 uppstod som reaktion på en växande rörelse inom proletariatet, dvs den samhällsklass som är beroende av att sälja sin arbetskraft för att kunna existera.

Arbetarna, som under denna period var plågade av efterkrigstidens kris för italiensk kapitalism, tågade framåt i aktiv kamp med inspiration hämtad från segern för den ryska revolutionen. Inom alla samhällsskikt i Italien sågs det som högst sannolikt att socialistpartiet – som då var medlem av Komintern – var ytterst nära att ta makten.

Det proletära uppsvinget nådde en höjdpunkt i september 1920. Denna månad ockuperade en halv miljon arbetare, med metallarbetarna i spetsen, fabriker runt om i Italien. Arbetarna började organisera produktionen under ledning av fabriksråd och på många ställen bildades röda garden för att försvara de ockuperade fabrikerna. Strejkerna spred sig till järnvägarna och andra arbetsplatser och många fattiga bönder och lantarbetare genomförde jordockupationer. Man riktade sig till soldaterna, som arbetskamrater i uniform, med uppmaningar att vägra lyda varje order om att gå till attack mot fabrikerna. Inför denna till synes ohejdbara våg drabbades kapitalistklassen och dess regering av paralys, vankelmod och rädsla. En revolutionär situation höll på att uppstå där maktövertagandet stod på dagordningen.

Men det italienska socialistpartiet och den stora fackliga landsorganisation man hade inflytande över vägrade betrakta denna månadslånga revolutionära rörelse som något annat än en helt och hållet facklig kamp. Utifrån ett sådant synsätt uppmanade fackföreningsledarna till sist arbetarna att lämna fabrikerna mot en rad tilltalande men tomma löften från kapitalisterna – som nu var beredda att underteckna vad som helst förutsatt att de fick tillbaka fabrikerna. Det arbetande folket, som hoppats på och tänkt sig att slutet var nära för kapitalisternas välde, lämnade uppgivet fabrikerna.

Misslyckandet för fabriksockupationerna ledde till omfattande demoralisering av arbetarklassen. Grupperna av *Fasci* intensifierade rekryteringen och satte igång en allt mer intensiv våg av attacker mot arbetarrörelsen med växande ekonomiskt stöd av ledande kapitalister och skydd av polisen och andra delar av den italienska staten. 1921 och 1922 blev flera tusen arbetare och bönder mördade under fascistiska ”straffexpeditioner”. Hundratals arbetarlokaler och fackliga högkvarter förstördes.

Fascismen, som snabbt antagit karaktären av en massrörelse, tog regeringsmakten i slutet av oktober 1922 med Mussolini som premiärminister. När fascismen väl uppnått makten fortsatte man med att fullständigt krossa fackföreningarna och alla andra självständiga arbetarorganisationer.

Fascisternas seger i Italien inspirerade liknande rörelser i andra europeiska länder, med den i Tyskland som starkast. Fascistliknande grupperingar fanns också i Polen, Tjeckoslovakien, Österrike och på andra håll.

Förstå en ny företeelse

Som gäller de flesta nya samhälleliga företeelser stod det inte omedelbart klart vad det handlade om. Till en början var det många som tenderade att klumpa ihop fascismen med andra exempel på kontrarevolutionärt våld och terror.

Strax efter första världskriget var den sortens terror också omfattande. I Ungern åtföljdes en besegrad revolution, som haft makten ett kort tag 1919, av 5 000 avrättningar och 75 000 fängelse-domar. I Finland, där ett inbördeskrig ägt rum, var siffran 10 000 avrättningar och 100 000 förda till koncentrationsläger. Liknande exempel på vad som skulle kallas ”vit terror” förekom i andra länder.

Även om de italienska fascisternas bruk av kontrarevolutionärt våld förvisso var likartat innebar fascismen något mer. Att avslöja dess sanna natur var något som ankom på Kommunistiska internationalen.

Kommunistiska internationales, Komintern, hade grundats 1919 under inverkan av ryska revolutionen och var något helt nytt: en rörelse ämnad för diskussioner om hur arbetarklassen skulle kunna störta kapitalismen och vilken organisering detta krävde. Under Lenin var Kominterns kongresser och sammankomster skolning i revolutionär politik.

Komintern höll den första organiserade diskussionen om fascismen på sin fjärde kongress i november 1922. Det blev inte särskilt givande. Den italienske kommunisten Amadeo Bordigas rapport behandlade visserligen viktiga aspekter av Mussolinis rörelse i Italien, men var mindre lyckad när det gällde att klargöra fascismens karaktär. Han framhöll i stället likheterna mellan fascism och borgerlig demokrati och förutspådde att den italienska fascismen inte skulle bli långvarig. Varken Bordigas rapport eller den efterföljande diskussionen lade någon större vikt vid kampen mot fascismen.¹

Kominterns ledning insåg att de inte trängt tillräckligt djupt och i juni 1923 togs frågan upp igen. Det skedde vid tredje utvidgade plenum med Kominterns exekutivkommitté. Nyckelpersonen bakom var Clara Zetkin som svarade för rapporten vid mötet och även skrivit den resolution som antogs.

Clara Zetkin

1923 var Clara Zetkin 60 år och en av de verkliga veteranerna i Kominterns led. Hon hade en särställning inom den internationella revolutionära rörelsen.

Zetkin hade anslutit sig till den socialistiska rörelsen i Tyskland 1878 vid 21 års ålder. Det var samma år som de anti-socialistiska lagarna infördes i Tyskland och som gjorde det till ett brott att öppet tala för socialism och medlemskap i socialdemokratiska partiet (SPD) till något olagligt. Men Zetkin lät sig inte skrämmas. Hon tvingades till exil i flera år och ökade där sina insatser i den revolutionära rörelsen och blev en ledande aktivist i partiet. 1891 blev hon redaktör för *Die Gleichheit*, SPD:s kvinnotidning.

1907 var hon drivande bakom bildandet av den internationella socialistiska kvinnorörelsen. Ett av den rörelsens viktigaste initiativ var införandet av 8 mars som internationella kvinnodagen, ett beslut som fattades på konferensen 1910.

Zetkin samarbetade med Rosa Luxemburg och tillhörde vänsterflygeln inom SPD. När partiet 1914 förrådde sina socialistiska principer genom att öppet stödja Tyskland i första världskriget bröt Zetkin med partiets påbud om ”borgfred” med den tyska kapitalismen så länge kriget varade och övergick till öppen opposition. Hon ingick i den revolutionära underjordiska verksamhet som organiserades i Spartakusförbundet och blev flera gånger arresterad för sina protester mot kriget. 1918 var Spartakusförbundet med om att grunda kommunistpartiet, där Zetkin var ett ledande namn.

Efter mordet på Luxemburg, Karl Liebknecht och andra i början av 1919 skulle Zetkin komma att inta en central roll i ledningen för kommunistpartiet, på samma sätt som hon också skulle göra inom Komintern.

Medan Zetkin är mest känd för den roll hon spelade i flera decennier som ledande namn inom den socialistiska och kommunistiska kvinnorörelsen hade hon en långt större repertoar. Hon var en erfaren politisk ledare i stånd till djupa politiska analyser och till de praktiska slutsatserna av detta, vilket framgick av hennes rapport om fascismen 1923.²

Fascismens särdrag

I sin rapport pekade Zetkin på några av fascismens nyckelaspekter:

¹ Bordigas rapport återfinns i Riddell, ed., *Toward the United Front: Proceedings of the Fourth Congress of the Communist International, 1922* (Historical Materialism Book Series, Chicago: Haymarket Books, 2012), 402–23.

² Hela Zetkins rapport finns i svensk översättning på marxistarkivet: Kampen mot fascismenxxx – Red

- Fascismens uppkomst är outplånligt knuten till kapitalismens ekonomiska kris och förfallet för dess institutioner. Krisen kännetecknas av stegrade attacker på arbetarklassen och av att mellanskikten i samhället kramas sönder alltmer och drivs ner i proletariet

Fascismens har i själva verket sina rötter i den kapitalistiska ekonomins och den borgerliga statens sönderfall ... Kriget ödelade den kapitalistiska ekonomin ner i dess grundvalar. visar sig inte bara tydligt i proletarietets förfärliga utarmning, utan också i att mycket breda massor av små- och mellanbourgeoisien proletariseras...

- Fascismens uppgång baseras på proletarietets oförmåga att lösa kapitalismens samhälleliga kris genom att ta makten och börja omorganisera samhället. Denna oförmåga hos ledningen för arbetarklassen leder till demoralisering bland arbetarna och de krafter i samhället, som sett proletariet och socialismen som en väg ut ur krisen. Dessa samhällskrafter, framhöll Zetkin, hade hoppats på att "socialismen skulle kunna medföra samhällsförändring. De förhoppningarna kom smärtsamt på skam ... De förlorade tron inte bara på de reformistiska ledarna utan också på själva socialismen".
- Fascismen besitter en masskaraktär med en särskild dragningskraft på småborgerliga skikt som hotas av den kapitalistiska ordningens förfall.

Kapitalismens förfall leder till "proletarisering av mycket breda småborgerliga och mellanborgerliga massor, det katastrofala läget för småbönderna och svåra kval inom intelligentian ... Det som påverkar dem är framför allt bristen på trygghet i deras grundtillvaro".

- För att vinna stöd av dessa skikt använder sig fascismen av antikapitalistisk demagogi.

Massor i tusentals strömmade till fascismen. Den blev en tillflyktsplats för alla de politiskt hemlösa, socialt rotlösa, utblottade och desillusionerade ... Först vacklar de småborgerliga och mellanliggande samhällskrafterna obeslutsamt mellan de mäktiga historiska lägren, proletariet och borgarklassen. Deras lidanden i livet och delvis deras sinnens ädla längtan och höga ideal får dem att sympatisera med proletariet, så länge proletariet inte bara agerar revolutionärt utan också verkar ha möjlighet att segra. Trycket från massorna och deras behov tvingar till och med de fascistiska ledarna (som påverkas av denna situation) att åtminstone flörta med det revolutionära proletariet, även om de inte har någon personlig sympati för det.

- Fascistisk ideologi upphöjer nation och stat över alla klassmotsättningar och klassintressen.

Det [massorna] inte längre hoppades på från den revolutionära proletära klassen och socialismen, hoppades de nu att de mest dugliga, starka, beslutsamma och djärva elementen från alla samhällsklasser skulle åstadkomma. Alla dessa krafter skulle förenas i en enda gemenskap. Och för fascisterna är denna gemenskap nationen. ... För fascisterna är staten det verktyg som ska uppnå deras ideal. En stark och auktoritär stat som ska vara deras egen skapelse och lydiga redskap. Denna stat kommer att höja sig högt över alla parti- och klasskillnader och omdana samhället i linje med deras ideologi och program.

- Fascistledarna utnyttjar den nationella chauvinismens ideologi för att underblåsa militarism och imperialistiska krig.

De väpnade styrkorna skulle bara försvara fosterlandet. Det var ett löfte. Men arméns snabbt ökande storlek och den enormt omfattande upprustningen är inriktade på mer omfattande imperialistiska äventyr. ... hundratals miljoner lira har godkänts till den tunga industrin för att bygga de allra modernaste dödsmaskinerna och mordiska dödsredskapen.

- Ett viktigt kännetecken för fascismen är att anti-proletära chocktrupper används för organiserat våld i syfte att krossa all oberoende proletär aktivitet.

I Italien är Mussolinis styrkor inblandade i "direkt, blodig terror", framhöll Zetkin. Med början på landsbygden slog fascisterna ned på "lantproletärer, vars organisationer smulades sönder och

förintades medan ledarna mördades”. Senare skulle ”den fascistiska terrorn utvidgas till proletariatet i de stora städerna”.

- Rasistisk ideologi och utpekande av syndabockar är en central del av fascismens budskap. Även om den aspekten inte framgick fullständigt 1923 pekade Zetkin ändå på att ”det fascistiska programmet i Tyskland domineras av frasen ’Spöa upp judarna’.”
- I ett visst läge börjar viktiga delar av kapitalistklassen att stödja och finansiera den fascistiska rörelsen och se den som ett sätt att avvärja hotet om en proletär revolution.

Borgarklassen kan inte längre lita på sin stats vanliga våldsmetoder för att säkerställa sitt klassherravälde. För det behöver den ett utomrättsligt och icke statligt våldsverktyg. ... Både industri- och jordbruksbourgeoisien stödde öppet den fascistiska terrorismen, med pengar och på andra sätt.

- När fascismen väl kommit till makten tenderar den att byråkratiseras och avlägsnar sig från sin tidigare demagogiska inriktning, vilket leder till att klassmotsättningar och klasskamp återkommer.

Det finns en skriande motsättning mellan vad fascismen utlovade och vad den gav till massorna. Allt tal om hur den fascistiska staten skulle ställa nationens intressen över allting sprack som en såpbubbla så fort det utsattes för verklighetens vind. ”Nationen” visade sig vara borgarklassen, den perfekta fascistiska staten visade sig vara en vulgär, hänsynslös borgerlig klasstat... Klassmotsättningar är mäktigare än alla ideologier som förnekar att de existerar.

Andra analyser

Zetkins analys av fascismen skilde sig radikalt från andra inom arbetar- och den socialistiska rörelsen.

Bland dem tog Zetkin i sin rapport upp de reformistiska socialdemokraterna. ”För dem är fascismen bara terror och våld”, sade hon.

Reformisterna ser fascismen som det borgerliga klassherraväldets allt erövrande makt och styrka. De anser att proletariatet inte är vuxet uppgiften att ta upp kampen mot det – det vore dåraktigt och dömt att misslyckas. Så det enda som återstår för proletariatet är att tyst och ödmjukt kliva åt sidan och inte reta den borgerliga maktens tigrar och lejon genom att kämpa för sin befrielse och sitt eget herravälde.

Zetkins analys skiljer sig också kraftigt från den analys av fascismen som de av Stalin ledda kommunistpartierna svarade för under de följande åren och decennierna. Det fanns två stalinistiska förhållningssätt, som båda stod i motsättning till Zetkins perspektiv:

1. *Socialfascism*. Den antogs under Kominterns ultravänsteristiska ”Tredje period” i slutet av 1920- och början av 1930-talet och gick ut på att likställa socialdemokratin med fascismen. Därmed kunde man rättfärdiga det tyska kommunistpartiets vägran att försöka få till stånd en enhetsfront med det stora socialdemokratiska partiet i kampen mot nazisterna.

Om en sådan enhetsfront bildats skulle den haft stöd av en överväldigande majoritet av det arbetande folket i Tyskland och skulle med största säkerhet ha förmått slå tillbaka nazisterna. Att såväl ledningarna för kommunistpartiet som socialdemokraterna ihärdigt avvisade tanken kan med fog sägas ha banat väg för Hitlers maktövertagande.

2. *Folkfrontspolitik*. Detta synsätt lades för första gången fram fullt ut i Georgi Dimitrovs rapport till det helt stalinistiska Kominterns sjunde kongress 1935. Fascismen vid makten, sade Dimitrov var ”en öppen, terroristisk diktatur av finanskapitalets mest reaktionära, mest chauvinistiska och

mest imperialistiska element”, vilka han betecknade som ”de mest reaktionära borgerliga kretsarna”.³

Utifrån denna analys var huvuduppgiften att bilda block – ”folkfronter” – med förment mindre reaktionära, mindre chauvinistiska och mindre imperialistiska delar av bourgeoisien – dess ”antifascistiska flygel” – och underställa självständig arbetarkamp och politiskt agerande detta syfte. I praktiken innebar den hållningen att stalinistiska partier i allmänhet motsatte sig självständigt proletärt revolutionärt agerande och såg det som ett hot mot den tänkta folkfronten. Detta perspektiv rättfärdigade också det indirekta stödet till ”antifascistiska” kapitalistiska politiker som Franklin D Roosevelt i USA under förevändning att hans republikanske motståndare stod för ”det främsta fascistiska hotet”.⁴

Leo Trotskij gick i spetsen för att avvisa dessa stalinistiska uppfattningar och försvara huvudpunkterna i Zetkins analys från 1923. Trotskij's texter på 1930-talet om fascismens uppgång i Tyskland och lärdomarna av nazisternas seger utgör i polemisk form några av de klaraste marxistiska analyserna av fascismen och hur den ska besegras.⁵

Hur bekämpa fascismen

Liberala prokapitalistiska krafter hävdar ofta att om man bara ignorerar fascisterna kommer de att försvinna. Så såg emellertid inte Zetkin på saken. Enligt henne var det livsavgörande för arbetarklassen och dess bundsförvanter att mobilisera alla krafter i motståndet mot fascismen.

I diskussionen om arbetarklassens kamp mot fascismen framhöll Zetkin flera saker:

- Arbetarnas självförsvar är avgörande för att kunna avvärja fascisternas terrorkampanj. Framför allt innebär detta arbetargården för att slå tillbaka fascistiska attacker.

För närvarande har proletariatet ett trängande behov av självförsvar mot fascismen, och detta skydd mot den fascistiska terrorn får inte negligeras ens för ett ögonblick. Det är inte bara proletariatets säkerhet och själva existens som står på spel, det handlar också om deras organisationers överlevnad. Idag finns det behov av ett proletärt självförsvar. Vi får inte bekämpa fascismen på det sätt som reformisterna i Italien gjorde, som bönföll dem att ”lämna oss ifred, så kommer vi att lämna er ifred”. Tvärtom! Möt våld med våld. Men inte våld i form av individuell terror – det kommer oundvikligen att misslyckas. Utan istället våld som den revolutionärt organiserade proletära klasskampen.

- Enhetsfronter mellan alla arbetarorganisationer och strömningar, oavsett politiska skiljelinjer, är avgörande för att bekämpa fascismen.

Proletär kamp och självförsvar mot fascismen kräver en proletär enhetsfront. Fascismen frågar inte om fabriksarbetaren har en själ som är målad i Bayerns blå och vita färger, eller inspireras av den borgerliga republikens svarta, röda och gyllene färger, eller av den röda fanan med hammaren och skäran. Den frågar inte om arbetaren vill återställa Wittelsbachdynastin [i Bayern], är en entusiastisk anhängare till Ebert, eller skulle föredra att se vår vän Brandler som president för den tyska sovjetrepubliken. Det enda som betyder något för fascismen är att de möter en klassmedveten proletär, och sedan klubbar de ner honom. Det är därför arbetarna måste förena sig för kamp, utan att bry sig om parti- eller fackföreningstillhörighet.”

- Kampen mot fascismen innebär framför allt att visa det proletära ledarskapets totala beslutsamhet att kämpa för att ta makten ur bourgeoisiens händer för att kunna lösa kapitalismens kris och lägga fram ett program i syfte att befästa de allianser som behövs för detta.

Zetkin ansåg att perspektivet av revolutionär kamp för regeringsmakten, baserad på en allians

³ Dimitrovs rapport finns i *VII Congress of the Communist International: Abridged Stenographic Report of Proceedings* (Moscow: Foreign Languages Publishing House, 1939), 126–29 [På svenska i [Tal vid Kominterns 7:e kongress 1935](#)].

⁴ *The Communist*, no. 6, June 1936, 489.

⁵ Trotskij texter om nazismen finns på marxistarkivet: [Kampen mot nazismen i Tyskland](#).

mellan de utsugna och förtryckta samhällsklasserna, var avgörande för att fascismen skulle kunna besegras. I sin rapport betonade hon därför att krav på en regering som stod för dessa mål – en arbetar- och bonderegering – ”är helt nödvändigt i kampen för att besegra fascismen”.

Hotet från fascismen idag

Arbetet på att förstå fascismen är inte bara en historisk angelägenhet.

När det tjugoförsta århundradet går vidare har kapitalismen gått in i en period av kris, som kännetecknas av ökade attacker på de arbetandes och alla förtrycktas rättigheter och levnadsförhållanden och ökade samhälleliga motsättningar. När den kapitalistiske miljardären Donald Trump i november 2016 valdes till USA:s president, efter en kampanj karakteriserad av skamlös högerdemagogi och öppet rasistiska inslag, var det både en avspeglning av och en skärpning av denna kris.

Som Zetkin förutsåg för nästan 100 år sedan är det just den sortens situationer, som kan ge upphov till fascistiska rörelser.

Den sortens rörelser uppfattar samhällskrisen, men siktar på att ge andra än det kapitalistiska systemet skulden för den och i stället försöka hitta syndabockar: invandrare, svarta, judar, självsäkra och självständiga kvinnor, HBTQ-personer, romer och andra. Besynnerliga konspirationsteorier plockas fram i syfte att avleda uppmärksamheten från det sociala och ekonomiska system som bär skulden för krisen.

För att skaffa sig stöd spelar fascistiska rörelser på missnöje. De vädjar till de rasistiska, chauvinistiska och kvinnofientliga stämningar som så djupt präglar den s k populärkulturen under kapitalismen.

Fascisternas reaktionära försök att splittrande arbetande människor måste bekämpas genom att i stället framhäva behovet av de förtrycktas och utsungnas gemensamma kamp oavsett nationalitet, etniskt ursprung eller kön för att störta kapitalisternas styre och påbörja byggandet av ett mer rättvist och humant samhälle.

Men den striden kommer inte bara att ske på idéernas område.

När samhällskrisen fördjupas och det arbetande folket börjar utforma ett svar kommer ett växande antal kapitalister och deras hantlangare att tillgripa legala och icke legala åtgärder för att försvara sitt klassherravälde.

När dessa attacker stegras fordras att det arbetande folket tar upp kampen för att försvara sina fackföreningar, tar kamp mot rasism och polisbrutalitet och polisens dödliga våld, att anhängare till kvinnornas rättigheter kämpar för att försvara rätten till abort, att anhängarna till medborgerliga rättigheter bekämpar angreppen på fri- och rättigheter, att man tar upp kampen mot kapitalismens förstörelse av miljön, att våldet mot invandrare och deporteringar bekämpas – med andra ord, att alla de tar upp kampen som vill försvara de förtrycktas och utsungnas intressen.

Det är de som är engagerade i denna kamp som har störst intresse av att studera fascismens karaktär och hur den bekämpats genom historien.

Många kommer att inse att det marxistiska perspektiv, som Zetkin utformade först och som senare vidgades av Leo Trotskij, Antonio Gramsci och andra, utgör ett viktigt vapen i kampen mot det fascistiska hotet.

Då kommer också ett växande antal arbetande och ungdomar att dras med i kampen för en socialistisk framtid.

Det var Clara Zetkins bestämda uppfattning.

I diskussionerna om fascismens lockelse på ungdomen framhöll hon att ”de bästa av dem försöker hitta en utväg ur sin djupa ångest. De söker efter nya och orubbliga ideal och en världsåskådning

som ger dem möjlighet att förstå naturen, samhället och den egna tillvaron; en världsåskådning som inte är någon steril dogm utan verkar skapande och konstruktivt. Vi får inte glömma att de våldsammas fascistiska horderna inte bara består av stridslystna sluskar, frivilliga legosoldater, och köpta trasproletärer som njuter av att ägna sig åt terror. Vi hittar där också de mest energiska delarna av dessa sociala skikt, de som är mest i stånd att utvecklas. Vi måste närma oss dem på ett övertygande sätt och med förståelse för deras situation och deras heta längtan, arbeta bland dem och visa dem en lösning som inte leder bakåt utan i stället framåt mot kommunismen. Kommunismens bestående kraft som världsåskådning kommer att vinna över dem till oss.”

Fascismen är ytterst en produkt av kapitalismen, vidhöll Zetkin. Hotet från fascismen kommer att upphöra för gott först när arbetarklassen tar makten ur händerna på kapitalistiska miljardärer och börjar bygga en ny värld.

Zetkins orubbliga förtroende för arbetarklassens revolutionära potential framgår i slutorden i hennes rapport 1923:

Varenda proletär måste känna sig som något mer än bara en löneslav, en leksak i kapitalismens och makt-havarnas vindar och stormar. Proletärerna måste känna sig som och se sig som en del av den revolutionära klassen, som kommer att smida om de besuttnas gamla stat till sovjetsystemets nya stat. Först när vi höjer varenda arbetares revolutionära klassmedvetande och tänder beslutsamhetens flamma hos arbetarna, kan vi lyckas att militärt förbereda och genomföra det nödvändiga störtandet av fascismen. Oavsett hur brutal världskapitalets offensiv för en tid må vara mot världsproletariatet, oavsett hur rasande den må vara, så kommer proletariatet att kämpa sig igenom till en slutlig seger.

Zetkins modiga maning till antifascistisk handling, som hon uttalade mindre än ett år före sin bortgång, är en passande hyllning till hennes livslånga revolutionära kamp och det arv hon lämnat efter sig som en ledfyrt för kommande generationer.

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips

Clara Zetkin: [Kampen mot fascismen](#) (den ovan citerade rapporten från 1923)

Kominterndokument:

[Komintern om den proletära enhetsfronten 1921-22](#), [Debatt om enhetstaktiken](#) (1922), [Debatt om "arbetarregering"](#) (1922) och [Arbetar- och bonderegeringen](#) (juni 1923). [Kommunistiska internationalen om fascismen](#) (1922-1935)
[Tysklands Kommunistiska Parti och kampen mot fascismen perioden 1928-35](#). Värdering av Komintern (februari 1935).

Allmänt om fascismens historia:

Anders Hagström: [Om fascismen och nazismen i Italien, Tyskland, England och Norden](#) (en kortfattad men utmärkt redogörelse)

Om fascismens framväxt i Italien:

Robert Paris: [Fascismens uppkomst](#)

Alf Ahlberg: [Spelet om Svart och Rött](#)

Om Tyskland och kampen mot nazismen:

Pierre Broué: [Kommunistiska Internationalen 1926-1933](#)

Martin Fahlgren: [Kominterns linje i Tyskland 1928-34](#)

Trotskyj: [Kampen mot nazismen i Tyskland](#) (artikelsamling)